

Särskilt yttrande av experterna Ronald Liljegren och Bengt Johansson

Inledning

Vi anser att de flesta förslagen som utredningen kommer med är bra och är väl genomtänkta och analyserade. Vi bedömer också att de förenklar och moderniserar koncessionsprövningen, vidare anser vi att det ger viss effekt även på den tid som ett ledningsprojekt generellt tar. Vi bedömer också att införandet av områdeskoncession för regionnät har potential att förkorta leddiderna och minska administrationen för såväl berörda elnätsföretag som Energimarknadsinspektionen.

Vi anser att förslaget om rättskraft gentemot miljöbalken är väl avvägt.

Väl utbyggda och underhållna elnät är en förutsättning för att vi ska kunna möta den ständigt ökande efterfrågan på el till nya bostadsområden, från växande elintensiv industri och transportsektorn. Mot bakgrund de stora utmaningar som Sverige står inför på grund av kapacitetsbegränsningar i elnäten som är mer eller mindre akuta anser vi att ytterligare förändringar borde ha analyserats för att få ned tiden för den totala tillståndsprövningen. Utan snabba åtgärder som bidrar till att lösa problemet på både kort och lång sikt riskerar kapacitetsbristen att bli ett hinder för både tillväxt och klimatomställningen.

Därjämte har vi synpunkter på vissa av förslagen, vilket framgår nedan.

Förkortad tid för tillståndsprövning

Vi har vid ett flertal tillfällen påpekat för utredningen att det behövs mer genomgripande förändringar för att påtagligt förkorta tiderna

för tillståndsprocesserna. I detta sammanhang vill vi nämna följande exempel:

- Domstolsprocessen: Utredningen har överhuvud taget inte närmare analyserat möjligheten att effektivisera domstolsprocessen, till exempel genom att möjliggöra tillförtur, begränsa antalet tillfällen för yttrande.
- Lantmäteriprocessen: Det borde närmare analyserats om koncessionsmyndigheten, när det gäller nätkoncession för linje, även kunde hantera de uppgifter som Lantmäteriet utför. Detta eftersom koncessionsmyndigheten bestämmer den sträckning som ledningen ska gå i och genomför ett omfattande remissförfarande baserat på de samråd elnätsföretagen genomfört. Lantmäteriet har inte möjligheten att ändra den fastslagna sträckningen även om det normalt finns en vingelmån inom stråket. Inte heller har utredningen närmare analyserat tidsvinsten med att ge nätkoncessionerna för linje förtur om de behålls hos Lantmäteriet.
- Svenska kraftnät står inför omfattande ny och ombyggnader inom stora delar av norra och mellersta Sverige. I en sådan situation skulle det möjligen vara en tidsvinst att göra någon form av tillåtlighetsprövning på likartat sätt som finns i miljöbalken för lämpliga stråk som Svenska kraftnät i förväg kan utpeka. Genom detta borde resurser effektivt och snabbast kunna läggas på det alternativ som är acceptabelt både ur miljösynpunkt och ur elsystemets behov.

Utredningen har föreslagit att det ska göras ytterligare samhällsekonomiska bedömningar i samband med tillståndsprövning av transmissionsnät, det vill säga Svenska kraftnäts elnät. Vidare har utredningen i enlighet med miljödomstolens dom (M 2080-18) föreslagit att miljöorganisationerna ska ha talerätt mot beslut om beviljande av nätkoncession.

När man väger samman de förändringar som utredningen föreslår kommer den totala tidsåtgången för tillståndsprövning, enligt vår uppfattning, inte att påverkas i någon större utsträckning. Troligen inte en minskning med mer än ett år i genomsnitt, vilket torde vara väsentligt mindre än vad förväntningarna varit på utredningen.

Samhällsekonomisk bedömning avseende transmissionsnät

Som framgår ovan föreslår utredningen att koncessionsmyndigheten ska vidta mer genomgripande samhällsekonomiska bedömningar än som hitintills varit fallet. Utredningen synes föreslå även att göra bedömningar om en kabel är bättre än en luftledning eller andra alternativ, till exempel lager och/eller olika flexibilitetslösningar.

Vi bedömer att Svenska kraftnät är den part som bäst kan hantera den samhällsekonomiska bedömningen. Om staten anser att den samhällsekonomiska bedömningen inte är tillfredsställande bör detta stärkas via komplettering i regleringsbrev/instruktioner för Svenska kraftnät, till exempel genom att ange vad som ska beaktas och vid behov hur. Styrelsen för Svenska kraftnät har då att anpassa sig till dessa regler vid investeringsbeslut som kan följas upp av Riksrevisionen.

En annan möjlig lösning vilket är en betydligt bättre lösning ur ett helhetsperspektiv är att den samhällsekonomiska bedömningen utvecklas i de kommande nätutvecklingsplanerna. Vid prövning av varje enskild linjekoncession kommer inte en samlad samhällsekonomisk bedömning att kunna göras med rimlig insats. Svenska kraftnät har 264 nätkoncessioner för linje.

En annan viktig aspekt är hur säkerskyddslagen ska beaktas, en samhällsekonomisk bedömning kommer med automatik att avslöja eventuella svagheter på ett än mer tydligt sätt än i dag, vilket gör att handlingarna måste vara sekretessbelagda och måste hanteras av säkerhetsklassad personal.

Om koncessionsmyndigheten med hänsyn till den samhällsekonomiska bedömningen anser att ledningen inte behövs utan att behovet ska lösas på annat sätt så behöver frågan om vem som tar ansvar förtydligas. Om t.ex. ett större strömavbrott inträffar på grund av att den aktuella ledningen inte byggts med stora materiella och förmögenhetsmässiga konsekvenser som följd så behöver det tydliggöras vem som då är skadeståndsskyldig.

Anslutningsskyldighet – anslutningsledningar

Utredningen föreslår att koncessionspliktiga ledningar som inte har någon extern kund inte ska ha någon anslutningsskyldighet. Detta har motiverats med att förenkla för koncessionshavaren

genom att denna inte behöver tillämpa ellagens regler enligt normalfallet. Vi anser att detta är ett klart avsteg från ellagens grundläggande krav på anslutningsskyldighet och kan leda till konkurrensnackdelar kan uppstå för nya aktörer som önskar ansluta sig till en sådan ledning. Dessa aktörer kan t.ex. vara vindkraftsexploator som är konkurrent till den koncern som innehar anslutningsledningen.

Vi anser att en bättre lösning är att anslutningsskyldigheten finns kvar men att Energimarknadsinspektionen bestämmer hur stor del av regleringen i ellagen som innehavaren av anslutningsledningen behöver tillämpa.

Icke koncessionspliktiga nät (IKN)

Utredningen föreslår att det införs ett nytt IKN för överföring av förnybar elproduktion m.m. Precis som utredningen delar vi uppfattningen att befrielse av energiskatten för småskalig elproduktion som inte matas in på det koncessionspliktiga nätet utgör den starkaste drivkraften för berörda aktörer att det införs nu föreslagen bestämmelse.

Vi anser att det bästa sättet vore att ändra energibeskattningsreglerna så att det för skattebefrielsen, för denna typ av produktion, inte blir avgörande vilken typ av nät som elen överförs på.

En annan möjlighet skulle vara att inom ramen för implementeringen i Sverige av "Citizen Energy Communities" (CEC) hitta lösningar i nu aktuell fråga som inte innebär att onödiga elnätsledningar byggs. Förslag till Införandet i Sverige av EU:s Clean Energy Package, ibland annat de delar där CEC ingår, utreds för närvarande av Energimarknadsinspektionen och utredningsförslaget ska lämnas över till regeringen senast den 29 november i år.

Vi anser därför att utredarens förslag bör anstå till ovan angivna lösningar av någon anledning inte skulle gå att genomföra.